

Konflik, Penyesuaian Hidup dan Kualiti Perkahwinan pada Awal Usia Perkahwinan

Conflict, Life Adjustment and Quality of Marriage at The Early Marriage Age

Asila Nur Adlynd binti Mohd Shukry
¹Siti Marziah Zakaria

Pusat Kajian Kesejahteraan Manusia dan Masyarakat
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia

Correspondence: A158818@siswa.ukm.edu.my
¹marziah@ukm.edu.my

ABSTRAK

Kadar kes penceraian semakin meningkat disebabkan oleh kemerosotan kualiti sesebuah perkahwinan dalam kalangan pasangan yang baru berkahwin. Objektif kajian ini adalah untuk meneroka kualiti sesebuah perkahwinan berasaskan penyesuaian hidup dan konflik-konflik yang dihadapi oleh pasangan pada awal usia sesebuah perkahwinan. Kajian kualitatif ini menggunakan pendekatan fenomenologi dengan penglibatan seramai 11 individu yang baru berkahwin dalam lingkungan sebulan hingga sepuluh tahun sebagai responden kajian dan telah dipilih melalui kaedah persampelan bertujuan. Kaedah temubual separa berstruktur telah digunakan dalam proses pengumpulan data. Data telah dianalisis menggunakan analisis tematik. Hasil kajian mendapati terdapat 5 tema utama iaitu toleransi, saling memahami, saling melengkapi, kematangan diri dan saling hormat-menghormati. Tema ini telah terbentuk berdasarkan objektif utama kajian iaitu untuk meneroka kualiti sesebuah perkahwinan pada awal usia perkahwinan. Dapatan kajian ini boleh memenuhi keperluan beberapa pihak seperti Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) dengan memantapkan lagi kursus perkahwinan dan Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat juga boleh merangkakan pelan tindakan bagi meningkatkan kualiti perkahwinan dengan bantuan kajian ini. Kajian ini juga boleh membantu kaunselor untuk membina modul yang bersesuaian dengan isu sekarang bagi menjelaskan dan menyelesaikan konflik perkahwinan supaya dapat meningkatkan kualiti sesebuah perkahwinan dan secara tidak langsung dapat mengurangkan kadar kes penceraian di Malaysia.

Kata kunci: *Kualiti perkahwinan, penyesuaian hidup, konflik perkahwinan, pengurusan konflik, awal usia perkahwinan*

ABSTRACT

The rate of divorce is increasing due to the deterioration of the quality of a marriage among married couples. The objective of this study is to explore the quality of a marriage based on life adjustment and conflicts encountered by the couple at an early age of marriage. This qualitative study uses a phenomenological approach with the involvement of 11 newly married individuals within a month to ten years as the respondents of the study have been chosen through a purposive sampling method. A semi-structured interview method has been used in the data collection process. The data

were analyzed using thematic analysis. The findings show that there are five main themes of tolerance, mutual understanding, complementary, maturity of oneself and mutual respect. This theme has been formed based on the main objective of this study, namely to explore the quality of a marriage at the beginning of the marriage age. The findings of this study can cater to the needs of some parties such as Department of Islamic Development Malaysia (JAKIM) by strengthening the course marriage and the Ministry of Women, Family and Community Development can also extend the action to improve the quality of marriage with the help of this study. This study can also assist counselors to develop modules that are relevant to current issues to explain and resolve marriage conflicts in order to enhance the quality of marriage and indirectly reduce the rate of divorce cases in Malaysia.

Keywords: *Marriage quality, life adjustment, marital conflict, conflict management, early marriage age*

1. Pendahuluan

Kadar kes penceraian semakin meningkat dalam kalangan pasangan yang baru berkahwin. Menurut Lembaga Penduduk dan Pembangunan Keluarga Negara (LPPKN) di bawah Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat (KPWKM), sebanyak 1/3 kes penceraian berlaku dalam lima tahun pertama sesebuah perkahwinan telah dilaporkan. Pada tahun 2013 sehingga 2017, sebanyak 2,932 kes penceraian telah dilaporkan di Wilayah Persekutuan, Kuala Lumpur, Putrajaya dan Labuan. Jabatan Perangkaan Malaysia juga telah melaporkan bilangan penceraian menurun iaitu sebanyak 3.2 peratus daripada 51,642 (2016) kepada 49,965 (2017). Namun begitu, kadar penceraian kasar (CDR) masih kekal pada 1.6 peratus bagi setiap 1000 penduduk di Malaysia. Hal ini sangat membimbangkan kerana kadar kes penceraian meningkat dari semasa ke semasa disebabkan oleh kemerosotan kualiti sesebuah perkahwinan.

Kualiti sesebuah perkahwinan merupakan satu indikator yang menunjukkan tahap kebahagiaan pasangan dalam sesebuah perkahwinan yang boleh diukur dengan beberapa aspek seperti cara penyesuaian hidup antara pasangan dan konflik-konflik dalam berumah tangga. Aspek-aspek ini memainkan peranan penting dalam mempengaruhi kualiti sesebuah perkahwinan. Perkahwinan yang berjaya merupakan sebuah perkahwinan di mana kedua-dua individu menghormati nilai dan prinsip mereka sendiri dengan sepenuh hati dan mempunyai kepentingan bersama dengan memberikan komitmen terhadap satu sama lain dan bekerjasama dalam apa jua keadaan sekalipun (Suriyani, Fatahyah & Aina, 2009). Menurut Parker et al. (1995), kepuasan dalam satu perhubungan memerlukan usaha pasangan itu sendiri untuk mendapatkannya.

Oleh itu, para penyelidik telah berusaha untuk menentukan faktor-faktor yang membezakan perkahwinan yang bahagia, berjaya dan memuaskan daripada perkahwinan yang kurang memuaskan. Kajian-kajian lepas ke atas kualiti perkahwinan mendapati bahawa individu dari negara barat dan timur mempunyai persepsi yang berbeza terhadap kualiti perkahwinan dan definisi kualiti perkahwinan juga berbeza antara norma, kepercayaan, perspektif dan budaya (Siti, Juliana, Shafini & Diyanah, 2018). Namun begitu, masih terdapat perkahwinan yang diakhiri dengan penceraian. Situasi ini agak membimbangkan kerana berlaku peningkatan kadar kes penceraian dalam kalangan pasangan yang baru berkahwin berdasarkan statistik kes penceraian di Malaysia.

Kajian mendapati kebanyakan perkahwinan kali pertama berakhir dengan penceraian atau perpisahan dalam tempoh lima tahun dan ke bawah. Penceraian memberi kesan negatif kepada ahli keluarga dan mempunyai hubung kait dengan kualiti perhubungan yang lemah antara ibu bapa dan

anak (Yu, Petit, Lansford, Dodge & Bates, 2010). Kanak-kanak yang mempunyai ibu bapa yang menghadapi masalah dalam perkahwinan telah mengalami kesan buruk terhadap emosi dan mental (Martin & Maria, 2016). Tempoh pembesaran anak-anak juga turut terkesan dan berterusan sehingga dewasa disebabkan oleh kualiti hubungan yang rendah antara ibu bapa dan anak-anak (Marziah et al., 2018; Day et al., 2009). Justeru, kajian ini adalah bertujuan untuk meneroka kualiti sesebuah perkahwinan berasaskan cara pengurusan konflik dan penyesuaian hidup bersama pasangan.

2. Sorotan Literatur

Perkahwinan merupakan satu amanah dan tanggungjawab yang harus dipikul oleh pasangan yang berkahwin (Hariri & Raihanah, 2014). Menurut Jamaludin (2006), perkahwinan merupakan satu perhubungan yang sah dari aspek sosial, budaya dan agama antara satu pasangan yang terdiri daripada seorang lelaki dan perempuan. Asas sesuatu perkahwinan telah didefinisikan sebagai perhubungan di antara lelaki dan perempuan dan perhubungan biologikal untuk berpasangan dan pembiakan (Wimalesena, 2016). Sesuatu ikatan akan terjalin dalam sesebuah hubungan apabila pasangan aktif, saling memberi dan menerima antara satu sama lain dan saling mempengaruhi (Johnson, Makinen & Milikin, 2001). Johnson, Makinen dan Milikin (2001), juga mengatakan bahawa ikatan yang telah terbentuk itu akan mewujudkan perasaan selamat, keselesaan dan kerapatan antara kedua-dua pasangan.

Pada zaman ini, perkahwinan atas dasar cinta telah menjadi lumrah dalam sesebuah perkahwinan kerana ia merupakan satu kriteria yang penting untuk memilih pasangan dalam berumah tangga (Suzana et al., 2012). Suzana et al. (2012) telah menjelaskan bahawa antara konsep cinta yang tertinggi dalam sesebuah perkahwinan seperti yang dilaporkan oleh responden ialah cinta yang mendapat keredhaan Allah SWT, saling hormat-menghormati, kewujudan perasaan kasih sayang, saling memahami dan saling bertolak-ansur. Manakala konsep cinta yang paling kurang dalam sesebuah perkahwinan yang telah dilaporkan oleh responden ialah memerlukan kesabaran, kewujudan belaian, kewujudan keserasian, kebahagiaan yang tidak terperi dan menerima pasangan seadanya. Oleh itu, perkahwinan yang kekal semestinya telah menjadi salah satu matlamat bagi pasangan yang telah berkahwin (Marziah et al., 2018).

Namun begitu, penentu kualiti sesebuah perkahwinan juga bergantung pada tempoh sesebuah perkahwinan kerana ia mempunyai perkaitan yang kuat dengan kualiti perkahwinan. Menurut Allendorf dan Ghimire (2012), pasangan yang telah lama berkahwin dilaporkan mempunyai tahap kepuasan yang tinggi dan kurang perselisihan dan permasalahan. Walau bagaimanapun, kajian Barat telah mendapati penurunan kualiti sesebuah perkahwinan dari masa ke semasa disebabkan oleh pasangan sudah bosan dan tidak serasi antara satu sama lain dari masa ke semasa (Allendorf & Ghimire, 2012; Umberson & Liu, 2005; VanLaningham et al., 2001).

Terdapat dua bentuk kualiti perkahwinan menurut Day et al. (2009) iaitu bentuk positif dan negatif. Dua bentuk ini dapat dinilai dengan kekuatan sesebuah perkahwinan seperti mendorong, menunjukkan cinta dan berkompromi dan dinilai dengan konflik atau ketidakpuasan hati antara pasangan seperti mengkritik, menyalahkan pasangan dan suka bergaduh antara satu sama lain

(Marziah et al., 2018; Day et al., 2009). Oleh itu, suami dan isteri perlu memainkan peranan masing-masing bagi mengelakkan konflik yang dihadapi kerana menurut Conger dan Wickrama (1996), kewujudan konflik boleh memberi kesan kepada kualiti sesebuah perkahwinan dan pada masa yang sama konflik dapat meningkatkan lagi tekanan psikologi.

3. Metodologi

Kajian kualitatif ini telah menggunakan kajian berbentuk fenomenologi bagi pengumpulan data, analisis data, dan penulisan laporan. Reka bentuk fenomenologi ini bermaksud pemahaman terhadap sesuatu konsep atau fenomena (Othman, 2017). Fenomena di sini merujuk kepada situasi, peristiwa, konsep ataupun pengalaman. Matlamat reka bentuk fenomenologi seperti yang dinyatakan oleh Othman (2017) adalah untuk memahami responden kajian melalui perspektif dan pandangan mereka. Kajian ini menggunakan kaedah temu bual mendalam ke atas 11 orang informan daripada kalangan pasangan yang baru berkahwin di sekitar Selangor dan Putrajaya. Antara kriteria responden adalah wanita atau lelaki yang mempunyai tempoh perkahwinan dalam lingkungan sebulan hingga 10 tahun dan menetap di sekitar Selangor dan Putrajaya. Lokasi-lokasi ini telah dipilih kerana berdasarkan keselesaan untuk menyesuaikan diri sepanjang kajian dan memastikan kualiti dan kredibiliti data tercapai.

Saiz sampel untuk kajian kualitatif tidak dapat ditentukan dari awal kajian seperti kajian kuantitatif kerana pemilihan sampel dan analisis data merupakan satu proses yang berterusan sehingga menemui titik ketepuan di mana tiada maklumat baharu ditemui (Othman, 2017). Persampelan kajian yang telah digunakan adalah persampelan bukan kebarangkalian iaitu dengan menggunakan kaedah persampelan bertujuan atau "*purposive sampling*" di mana pengkaji telah menetapkan maklumat atau ciri-ciri yang perlu ada pada responden. Teknik persampelan bertujuan ini merupakan satu prosedur persampelan di mana sekumpulan subjek yang mempunyai ciri-ciri tertentu sahaja akan dipilih dengan sengaja sebagai responden kajian berdasarkan kriteria yang ditetapkan dan tujuan khusus kajian yang dikaji. Mengikut Bernard (2002), persampelan bertujuan ini dapat membantu pengkaji untuk merekrut responden yang berpengetahuan dan bersedia untuk memberi pengalaman dan maklumat yang diinginkan oleh pengkaji.

Dalam kajian ini, pengkaji telah menggunakan teknik persampelan bertujuan untuk mencari pasangan berkahwin. Responden kajian perlu memenuhi ciri-ciri yang telah ditetapkan oleh pengkaji supaya mereka dapat memberikan maklumat yang diperlukan oleh pengkaji. Oleh itu, beberapa kriteria telah ditetapkan bagi memilih responden kajian iaitu pasangan yang mempunyai usia perkahwinan dalam lingkungan sebulan sehingga 10 tahun. Tempoh perkahwinan ini telah dijadikan kriteria dalam pemilihan responden kerana tempoh ini merupakan satu tempoh permulaan bagi pasangan yang berkahwin untuk menyesuaikan diri dalam alam perkahwinan dan ia juga merupakan tempoh mengenali pasangan masing-masing dengan lebih mendalam dan menerima mereka seadanya.

Temubual telah dijalankan dengan menggunakan soalan separa berstruktur bagi memudahkan responden untuk menghuraikan pendapat dan persepsi mereka dengan lebih terperinci dan bebas terhadap kualiti perkahwinan mereka berdasarkan aspek-aspek yang mempengaruhi kualiti sesebuah perkahwinan. Dapatan kajian kemudiannya telah dianalisis dengan menggunakan teknik analisis tematik. Analisis tematik ini memfokuskan tema yang boleh dikenalpasti daripada hasil temu bual dengan mengenalpasti perkataan yang sering berulang

diperkatakan oleh responden. Hasil temubual ini telah disahkan melalui prosedur pemeriksaan pakar (*expert check*) dan pemeriksaan rakan sebaya (*peer check*).

4. Dapatan Kajian dan Perbincangan

Kualiti sesebuah perkahwinan dalam kalangan individu yang telah berkahwin telah memperlihatkan lima tema utama yang diperolehi hasil daripada analisis data temubual (Rujuk Jadual 1). Tema tersebut adalah (i) toleransi antara pasangan, (ii) saling memahami, (iii) saling melengkapi, (iv) perkahwinan lebih matang dan (v) saling hormat-menghormati.

JADUAL 1. Jadual tema dan sub-tema

Tema	Sub-tema
1. Toleransi antara pasangan	i. Pembahagian kerja rumah ii. Bertolak ansur dalam perbincangan iii. Pengurusan kewangan
2. Saling memahami	i. Memahami peranan masing-masing ii. Menerima kelebihan dan kekurangan pasangan
3. Saling melengkapi	i. Sikap keterbukaan antara pasangan ii. Merendahkan ego
4. Saling hormat-menghormati	i. Meminta kebenaran pasangan ii. Menghormati keputusan pasangan
5. Kematangan diri	i. Keseimbangan kerjaya dan keluarga ii. Perubahan diri ke arah lebih matang iii. Lebih memahami pasangan iv. Jarang bergaduh

Sumber: Kerja Lapangan (2018)

4.1 Toleransi Antara Pasangan

Berdasarkan analisis temubual, pengkaji mendapati terdapat tiga tema asas di bawah tema utama yang pertama ini iaitu pasangan membahagikan kerja rumah secara adil antara satu sama lain, bertolak ansur dalam perbincangan dan pasangan bertoleransi dari segi pengurusan kewangan.

4.1.1 Pembahagian Kerja Rumah

Kebanyakan responden menjelaskan bahawa mereka merasakan perkahwinan mereka berkualiti kerana terdapat pembahagian kerja rumah yang sama rata antara pasangan. Bagi mereka, kerja rumah perlu dilakukan bersama bagi meringankan beban pasangan yang telah penat bekerja. Responden 1 mengatakan:

“So, macam tu la ade pembahagianlah sama-sama buat kerja rumah. Sebab sama-sama bekerja dan sama-sama penat, so kita sama-sama buat la. Haa macam tu.”

(Responden 1)

Manakala Responden 10 mengatakan pembahagian kerja rumah tidak memerlukan garis panduan kerana ia bergantung kepada “common sense” masing-masing untuk melakukan sesuatu tanpa disuruh kerana masing-masing jelas dengan peranan dan tanggungjawab yang dipikul. Responden 10 juga mengatakan pembahagian kerja rumah ini dapat meringankan beban mereka dan pasangan yang telah penat seharian bekerja.

“We divide our job bukan macam I put the guidelines macam abang buat yang ni then dia kena buat yang tu. No! Because it’s like common sense macam kalau abang buat ni dia akan macam oh ok dia rasa dia kena buat camni. Abang takkan suruh dia buat semua. Sebab kalau nak cakap pasal penat, no sebab dua-dua penat and dua-dua pon keje. So, pembahagian kerja semua tiada masalah.”

(Responden 10)

4.1.2 Bertolak Ansur dalam Perbincangan

Pengkaji juga mendapati sebilangan informan telah memberi pendapat bahawa perkahwinan mereka berkualiti kerana mempunyai sikap bertolak ansur dalam setiap perbincangan. Bagi pandangan Responden 7, perkahwinannya bersama pasangan tidak melalui fasa percintaan kerana mereka terus berkahwin tanpa bercinta dan berkenalan terlebih dahulu. Oleh itu, bertolak ansur dalam perbincangan sangat penting setelah berkahwin terutamanya dalam perkahwinan seperti mereka yang berkahwin tanpa mengenali diri masing-masing. Mereka perlu menyesuaikan diri dengan cara hidup pasangan dan mengelak daripada melakukan sesuatu yang tidak digemari oleh pasangan bagi mengelakkan konflik dalam perkahwinan.

“Kami pon couple tak lama, atau actually kami tak sempat couple pon sebab terus kahwin. So, banyak benda la yang kita tak tahu pasal pasangan. Tapi slowly kami tengok la sebab dah hidup bersama-sama dan berdua, boleh nampak la yang dia tak suka itu ini, so kita kena elaklah buat benda yang dia tak suka. Selagi kita boleh menyesuaikan atau ikut cara dia selagi tu kita akan lebih mudah lah untuk elak konflik.”

(Responden 7)

Seiring dengan itu, Responden 4 juga mengatakan perkara yang serupa apabila responden mempamerkan sikap bertolak ansur dalam membuat sesuatu keputusan seperti bergilir-gilir untuk balik ke rumah keluarga masing-masing. Mereka juga belajar untuk menyesuaikan diri dengan situasi rumah pasangan supaya tidak timbul sebarang konflik di dalam perkahwinan.

“Dan bila dah kawen ni, kami masing-masing bergilir la nak balik rumah siapa untuk setiap minggu macam minggu ni turn siapa then minggu depan turn siapa plak. So, kena adapt la dengan situasi rumah pasangan baru tiada konflik.”

(Responden 4)

4.1.3 Pengurusan Kewangan

Sebilangan kecil informan telah mengatakan bahawa sesebuah perkahwinan akan berkualiti apabila setiap pasangan bertoleransi antara satu sama lain dengan membantu meringankan beban masing-masing dari segi kewangan. Perkara ini seiring dengan apa yang telah diperkatakan oleh Responden 8 iaitu:

“Dari segi pengurusan kewangan untuk rumah, kitorang guna macam satu tabung la then guna duit saya, tapi kalau tak cukup juga baru guna duit dia”.

(Responden 8)

Responden 8 dan pasangan telah meringankan beban masing-masing dari segi kewangan dengan menyediakan satu tabung dan bertoleransi dari segi pengurusan kewangan iaitu Responden 8 akan menggunakan wang miliknya terlebih dahulu sebelum menggunakan wang isterinya dalam perbelanjaan rumah tangga.

Berdasarkan kepada kenyataan-kenyataan responden, dapat dilihat wujudnya sikap toleransi antara pasangan yang dapat mempengaruhi kualiti sesebuah perkahwinan. Pengkaji mendapati sebahagian besar daripada responden kajian mempunyai sikap bertolak ansur antara pasangan dari pelbagai aspek seperti dalam pembahagian kerja rumah, perbincangan dan kewangan. Ketiga-tiga aspek ini merupakan perkara yang sangat penting dalam sesebuah perkahwinan kerana ia dapat menjauhkan perkahwinan tersebut daripada segala konflik yang boleh memberikan kesan ke atas kualiti sesebuah perkahwinan.

Toleransi merupakan antara perkara yang ditekankan oleh kebanyakan responden. Pembahagian kerja rumah dalam rumah tangga dapat meningkatkan kualiti sesebuah perkahwinan kerana ia dapat meringankan beban pasangan. Namun begitu, ada kajian yang mengatakan bahawa sebaliknya boleh berlaku apabila berlakunya peningkatan dalam perkongsian kerja rumah oleh suami di mana ia dapat menurunkan kualiti perkahwinan seseorang suami tetapi ia dapat meningkatkan kualiti perkahwinan dalam kalangan isteri (Amato et al., 2003). Bertolak ansur dalam perbincangan juga memainkan peranan penting dalam menentukan kualiti sesebuah perkahwinan kerana ia melibatkan cara komunikasi antara pasangan sama ada berkesan atau tidak. Kualiti sesebuah perkahwinan juga bergantung pada gaya komunikasi antara pasangan dalam sesebuah perkahwinan kerana komunikasi merupakan salah satu peranan yang penting dalam sesuatu hubungan (Lavner, 2016). Komunikasi merupakan salah satu medium dalam pembuatan keputusan, penyelesaian masalah, perbincangan dan medium untuk mencapai persetujuan (Marziah et al., 2018; Lavner, 2016).

Toleransi dalam pengurusan kewangan rumah tangga juga sangat penting di antara pasangan kerana faktor kewangan merupakan antara faktor yang penting dalam mendirikan rumah tangga. Masalah kewangan dapat dikaitkan dengan konflik dalam sesebuah perkahwinan (Dew & Steward, 2012). Namun begitu, ada kajian yang berpendapat bahawa masalah kewangan ini telah kurang berperanan sebagai penyumbang kepada penceraian (Marziah et al., 2018; Kendal, 2003) kerana ianya hanya menyumbang tidak lebih daripada 5% kepada varians penceraian (Andersen, 2000). Kajian oleh Andersen (2000) juga telah melaporkan bahawa ada pasangan yang telah menokok tambah menggunakan masalah kewangan sebagai punca penceraian kerana pasangan berasa kurang malu untuk melaporkan perkara ini berbanding punca-punca penceraian yang lain seperti masalah seksual, penderaan, masalah penagihan dan sebagainya.

4.2 Saling Memahami

Tema utama yang kedua ialah sikap saling memahami antara satu sama lain yang merupakan antara perkara yang terpenting dalam sesebuah perkahwinan. Sikap sebegini dapat membantu pasangan untuk (i) memahami peranan masing-masing dan (ii) menerima kelebihan dan kekurangan pasangan.

4.2.1 Memahami Peranan Masing-masing

Berdasarkan data yang diperolehi, sebilangan kecil responden mengatakan bahawa perkahwinan mereka bertambah kualiti apabila mereka mula memahami tanggungjawab dan peranan masing-masing setelah berkahwin. Selain itu, mereka juga mula tenang dalam menghadapi masalah dan pengurusan kewangan mereka juga bertambah baik setelah mereka berjaya memahami peranan masing-masing tanpa menimbulkan sebarang konflik. Responden 7 telah menyuarakan kenyataan

ini iaitu:

“Alhamdulillah, kami jadi lebih baik macam kami dah mula faham tanggungjawab masing-masing, kewangan kami pon Alhamdulillah getting better everyday, dan tak lama lagi nak ade baby pulak kan. Dan kami mula tenang dalam menghadapi masalah.”

(Responden 7)

4.2.2 Menerima Kelebihan dan Kekurangan Pasangan

Pengkaji juga mendapati bahawa terdapat responden yang mengatakan kualiti perkahwinan mereka semakin meningkat apabila pasangan saling memahami antara satu sama lain dan menerima kelebihan dan kekurangan pasangan masing-masing. Perkara ini seiring dengan apa yang telah dinyatakan oleh Responden 9 iaitu setelah lama berkahwin, mereka telah memahami pasangan dengan lebih baik dan mula menerima kelemahan dan kelebihan pasangan. Beliau juga mengatakan mereka sama-sama bertolak ansur dalam perhubungan kerana mereka mula memahami kehendak pasangan masing-masing.

“Kualiti dalam perkahwinan dah bertambah baik sebab I think is that down the road we tend to understand each other very well sebab kitorang duduk sama, and kita accept dia punya weakness and strength point. Kita tahu which particular thing yang dia tak suka. So we giving and take a lot la. Dia pon sama la”.

(Responden 9)

Kenyataan-kenyataan yang diberikan oleh responden menunjukkan bahawa perkahwinan mereka dianggap berkualiti kerana mereka mempunyai sikap saling memahami antara satu sama lain. Perkara ini sangat bermakna dalam sesebuah perkahwinan kerana ia mampu mengelakkan salah faham mengenai peranan dan tanggungjawab masing-masing.

Pasangan yang saling memahami antara satu sama lain akan tenang dalam menghadapi masalah kerana mereka memahami peranan dan prihatin dengan pasangan. Setelah lama berkahwin, kualiti sesebuah perkahwinan dilaporkan bertambah baik kerana pasangan mula memahami antara satu sama lain dengan lebih mendalam dan bersedia untuk menerima pasangan seadanya.

Apabila suami dan isteri bekerja dalam sesebuah rumah tangga, perkahwinan tersebut cenderung untuk menghadapi cabaran bagi memenuhi tugas dan peranan dalam kerja dan persekitaran rumah tangga (Meliani et al., 2014). Oleh itu, pasangan perlulah saling memahami antara satu sama lain supaya kebahagiaan dan kualiti perkahwinan dapat di capai. Setiap perkahwinan, selain daripada cinta, pemahaman yang mendalam dan kesediaan untuk menerima latar belakang pasangan yang merupakan sebahagian daripada keperibadiannya juga diperlukan dalam sesebuah perkahwinan (Anjani & Suryanto, 2006). Anjani dan Suryanto (2006) juga mengatakan setiap pasangan mesti terus belajar tentang kehidupan bersama seperti setiap pasangan harus lebih bersedia dari segi mental untuk menerima kelebihan dan kekurangan pasangan dengan kawalan diri yang baik.

4.3 Saling Melengkapi

Tema utama yang seterusnya ialah pasangan yang saling melengkapi antara satu sama lain akan memperolehi perkahwinan yang lebih berkualiti. Perkara ini dapat dilihat apabila wujudnya (i) sikap keterbukaan antara pasangan dan (ii) pasangan merendahkan ego dalam setiap perkara bagi mengelak berlakunya sesuatu perkara yang tidak diingini yang boleh mempengaruhi kualiti sesebuah perkahwinan.

4.4 Sikap Keterbukaan Antara Pasangan

Sebilangan besar responden telah menunjukkan sikap keterbukaan antara pasangan dari pelbagai aspek seperti bersedia untuk belajar dan mengajar pasangan dalam setiap perkara demi penambahbaikan pasangan dan diri sendiri. Responden 7 mengatakan beliau dan pasangan mempunyai sikap ini apabila mereka saling membantu dan bersedia untuk mempelajari daripada pasangan mengenai cara-cara pengurusan keperluan rumah dan kerja-kerja rumah. Oleh itu, mereka perlulah mengetahui kelemahan pasangan yang perlu dibantu dan kelebihan pasangan yang boleh dikongsi bersama.

“Setiap pasangan ade kelemahan dan kelebihan kan so make sure tahu apa kelemahan dan kelebihan. Jadi macam akak dengan suami, dia banyak kekurangan macam pengurusan so akak la yang bantu dan ajar dia slowly cara pengurusan. Akak pula kekurangan macam hal-hal rumah so macam dia la yang ajar nak buat hal-hal kat rumah. So, masing-masing kena tahu la kelemahan dan kelebihan pasangan masing-masing.”

(Responden 7)

Responden 8 juga mengatakan perkara yang sama iaitu, setelah lama berkahwin, beliau dan pasangan mengalami perubahan yang lebih baik dan positif hasil daripada pembelajaran antara satu sama lain. Contohnya, suaminya telah mengalami perubahan sikap ke arah lebih positif seperti mula menerima orang disekelilingnya. Perkara ini adalah hasil daripada pemerhatiannya terhadap personaliti Responden 8 yang bersifat terbuka dan mesra. Manakala, beliau pula telah mengalami perubahan diri ke arah lebih berstruktur dan kemas kerana banyak mempelajari daripada suami mengenai cara pengurusan hidup yang lebih berstruktur. Beliau juga menegaskan bahawa, proses belajar dan mempelajari daripada pasangan sangat penting dalam sesebuah hubungan bagi mengekalkan kualiti perkahwinan tersebut.

“Tapi in my 12 years time, sekarang, when I really be with husband who is very structured, so I learn from him. So I learn from him and then sekarang orang tengok pon saya banyak perubahan in term of positive and very good la. Then in term of my husband, memang dia jenis yang susah nak bercakap, so from saya perhatikan dia dah berubah dari dulu yang very introvert. Macam a lot of improvement la sebab he start to accept people. Because dia belajar from kita la sebab dia tengok kita macam tu. Senang cakap kan, dalam setiap hubungan kan yang paling penting is actually to teach and learn from each other. So, itu the main thing la.”

(Responden 8)

4.5 Merendahkan Ego

Sebilangan kecil responden mengatakan bahawa mereka akan cuba untuk merendahkan ego apabila bersama pasangan kerana mereka bersedia untuk menerima teguran daripada pasangan demi kebaikan bersama. Pengkaji mendapati Responden 9 dan 10 menyuarakan pandangan mereka mengenai perkara ini disebabkan oleh pengalaman yang telah dilalui. Responden 9 mengatakan beliau akan merendahkan egonya setiap kali berlakunya konflik dengan meminta pasangan menjelaskan apa kesalahannya supaya beliau dapat memperbaiki dan mempertahankan hubungan mereka. Responden 9 mengatakan:

“... I actually I go down, I memang takde ego time tu just tell him to tell la apa salah saya so that saya boleh ubah la kan ...”

(Responden 9)

Manakala Responden 10 juga mengatakan perkara yang sama tetapi dalam situasi yang berbeza iaitu beliau merendahkan egonya dan menerima teguran isterinya semasa mengaji iaitu dengan mengatakan,

“Dalam mengaji pon, kadang- kadang dia pon banyak betulkan abang punya bacaan. So sometimes I’ll drop my ego la. So, it’s complete la.”

(Responden 10)

Berdasarkan pendapat-pendapat responden, kualiti sesebuah perkahwinan dapat dicapai sekiranya pasangan saling melengkapi antara satu sama lain dengan merendahkan ego dan bersikap keterbukaan antara pasangan. Sebilangan kecil responden melaporkan bersikap keterbukaan untuk mempelajari sesuatu daripada pasangan untuk tujuan penambahbaikan diri seperti dari segi pengurusan rumah tangga dan diri sendiri. Sikap ini sangat penting dalam perhubungan kerana ia dapat membantu pasangan untuk mengubah diri ke arah lebih baik sekaligus dapat menstabilkan sesebuah hubungan. Selain itu, dapatan kajian juga menunjukkan sebilangan pasangan sanggup merendahkan ego apabila bersama pasangan dan bersedia menerima teguran yang diberikan oleh pasangan.

Perkara ini memberikan kesan yang besar dalam sesebuah perhubungan apabila pasangan sanggup merendahkan ego semasa bergaduh dan semasa mengaji. Contohnya, sekiranya pasangan tersebut bergaduh, salah seorang daripada mereka perlulah merendahkan ego dan mengalah dengan pasangan agar konflik yang dihadapi tidak berpanjangan. Kualiti perkahwinan ini juga boleh meningkat apabila pasangan tersebut saling melengkapi antara satu sama lain dalam aspek keagamaan seperti bersedia untuk menerima teguran dalam mengaji.

Keagamaan telah memberi pengaruh terhadap perkahwinan dengan meningkatkan kualiti hubungan dan nilai-nilai moral yang boleh menghindarkan pasangan daripada melakukan perkara-perkara yang dilarang oleh tuhan dan sekaligus mampu menjamin kebahagiaan keluarga (Dollahite et al., 2007). Selain itu, penglibatan suami dan isteri dalam upacara-upacara keagamaan dapat meningkatkan rasa tanggungjawab dan komitmen terhadap pasangan, mengurangkan pertikaian yang boleh membawa kepada penceraian dan sekaligus perkara ini dapat meningkatkan kepuasan dalam berumah tangga (Nurhanisah & Raihanah, 2016; Brandt & Sarah, 2003).

Pasangan yang saling melengkapi antara satu sama lain juga dilaporkan mempunyai tahap kualiti perkahwinan yang tinggi. Pasangan ini mempunyai sikap keterbukaan dan sentiasa merendahkan ego apabila bersama pasangan. Pemenuhan keperluan dan perkembangan positif dalam perkahwinan boleh terjadi jika hubungan antara pasangan memuaskan dan saling melengkapi antara satu sama lain (Meliani et al., 2014). Selain itu, setiap pasangan perlulah bersedia untuk menerima dan memasuki lingkungan budaya sosial pasangan masing-masing. Oleh itu, setiap pasangan memerlukan sikap keterbukaan dan toleransi yang tinggi dalam menyesuaikan hidup bersama pasangan dengan harmoni (Anjani & Suryanto, 2006). Sebagai contohnya dalam faktor penyokong adaptasi perkahwinan kajian Anjani dan Suryanto (2006) yang mengatakan pasangan menerapkan sikap keterbukaan di antara satu sama lain mengenai sekecil-kecil masalah terutamanya berkaitan dengan anak-anak.

4.6 Saling Hormat-menghormati

Tema utama yang keempat bagi kajian ini ialah saling hormat-menghormati antara satu sama lain dalam berumah tangga. Menghormati antara satu sama lain merupakan salah satu aspek yang memainkan peranan yang penting dalam menentukan kualiti sesebuah perkahwinan. Antara tema asas di bawah tema ini ialah (i) meminta kebenaran pasangan dan (ii) menghormati keputusan pasangan.

4.7 *Meminta Kebenaran Pasangan*

Responden 4 mengatakan bahawa berlaku perubahan dalam pembuatan keputusan setelah berkahwin. Sebelum berkahwin beliau bebas untuk membuat keputusan untuk diri sendiri tanpa memerlukan pandangan daripada orang lain, namun setelah berkahwin beliau perlu meminta kebenaran pasangan sebelum melakukan sesuatu atau berbincang dalam pembuatan keputusan. Perkara ini menunjukkan bahawa Responden 4 mempunyai sikap menghormati pasangannya dalam setiap perkara.

“Dari segi decision tu kalau macam dulu apa yang kita nak buat suka hati kita la, lantak la nak buat apa kan sebab takyah fikir orang lain tapi kalau dah kahwin ni apa-apa kita kena bincang dulu. Maksudnya, kita minta kebenaran untuk buat sesuatu so kita kena bincang elok-elok la.”

(Responden 4)

4.8 *Menghormati Keputusan Pasangan*

Manakala sebilangan responden juga mengatakan kualiti perkahwinan mereka semakin meningkat kerana wujudnya sikap menghormati keputusan pasangan dalam berumah tangga. Responden 9 menyuarakan bahawa setelah lama berkahwin, suaminya lebih menghormatinya dan mula menerima idea yang dikemukakan kerana ideanya lebih baik berbanding suaminya. Responden 9 menyuarakan perkara ini dengan:

“So sekarang ni, he respect me more la and he start to take my decision sebab he think that my idea maybe a good decision than him.”

(Responden 9)

Seiring dengan Responden 10 yang mengatakan bahawa isterinya mempunyai hak dalam memberikan pandangan mengenai setiap perkara kerana menurutnya, isteri berperanan untuk memperbetulkan kesalahan yang dibuat kerana beliau merupakan manusia biasa yang tidak lepas daripada melakukan kesilapan. Oleh itu, beliau akan merendahkan ego dan sentiasa bersedia untuk menerima teguran dan pandangan isterinya dalam setiap perkara.

“Macam I, I put my wife as my advisor, I told my wife that before marriage. I'm not like nakhoda kapal and u have to listen to me, no! Sometimes I make mistakes because I'm also human and sometimes I don't see the mistakes that I make, she saw that n dia akan betulkan saya. Then u kena drop your ego and accept, but the decision is always man, but she always have the rights to give her opinion.”

(Responden 9)

Sikap saling hormat menghormati juga merupakan antara aspek yang penting dalam menentukan kualiti sesebuah perkahwinan. Aspek ini dapat dicapai apabila individu yang telah berkahwin meminta kebenaran pasangan dalam sesuatu pembuatan keputusan dan sentiasa menghormati keputusan yang dibuat oleh pasangan. Kedua-dua pihak sama ada suami atau isteri, kedua-duanya perlulah saling menyesuaikan diri antara satu sama lain dengan boleh memberi dan menerima (Anjani & Suryanti, 2006). Oleh itu, penting bagi pasangan untuk saling memberi dan menerima pendapat masing-masing dalam menyelesaikan sesuatu perkara. Antara faktor penyokong adaptasi perkahwinan dalam kajian yang dilakukan oleh Anjani dan Suryanto (2006) ialah pasangan lebih menanamkan sikap toleransi, saling hormat-menghormati, harmoni dan saling memahami antara satu sama lain.

4.9 Kematangan diri

Tema utama yang terakhir bagi kajian ini ialah sesebuah perkahwinan akan lebih berkualiti apabila individu mencapai kematangan diri. Kematangan diri ini dapat dilihat dari pelbagai sudut seperti (i) keseimbangan kerjaya dan keluarga, (ii) perubahan diri ke arah lebih matang, (iii) lebih memahami pasangan dan (iv) jarang bergaduh.

4.9.1 Keseimbangan kerjaya dan keluarga

Sebahagian besar responden mengatakan dirinya mencapai kematangan apabila berjaya menyeimbangkan kerjaya dan keluarga. Keseimbangan dalam kerjaya dan keluarga perlu dititikberatkan kerana kedua-dua perkara ini amat penting dalam sesebuah perkahwinan. Pekerjaan merupakan aspek yang penting dalam sesebuah perkahwinan kerana melalui pekerjaan ini seseorang individu dapat menyara keluarga dengan menyediakan tempat tinggal dan makan minum yang secukupnya. Namun begitu, jika seseorang individu terlalu sibuk bekerja sehingga mengabaikan keluarga, kualiti sesebuah perkahwinan itu akan merosot. Oleh itu, amat penting bagi setiap individu menyeimbangkan kerjaya dan keluarga dalam kehidupannya. Perkara ini telah dipersetujui oleh beberapa responden kajian iaitu Responden 1, 9 dan 10.

Responden 1 mengatakan bahawa kedua-dua aspek ini sangat penting. Bagi pendapatnya, kerjaya penting dalam mendirikan rumah tangga kerana melalui kerjaya ini beliau dapat mencari duit untuk menyara keluarga. Beliau juga mengatakan keluarga sangat penting dalam kehidupan seseorang sehingga akhir hayat. Oleh itu, beliau akan menguruskan masa dengan baik supaya kedua-dua aspek ini dapat diberikan perhatian sepenuhnya tanpa ada yang terabai.

“Ada kalanya keluarga tu penting, tapi apabila kita lebihkan kerjaya, kita akan lupakan keluarga. So, pada saya dua-dua penting sebab kerjaya ni adalah untuk kita punya masa depan kalau keluarga pon sehingga akhir hayat kita. So, dua-dua saya akan fokus tapi satu kita kena pandai manage masa kita la dengan macam mana kita nak arrange kita punya susunan jadual tu semua. Inshaallah semua tu akan berjalan dengan lancar dan kedua-dua dapat diberi fokuskan lah.”

(Responden 1)

Responden 10 turut menyuarakan pendapat yang sama seperti Responden 1 iaitu kerjaya merupakan satu perkara yang penting untuk masa depan keluarga kerana beliau dapat memenuhi keperluan keluarga seperti tempat tinggal, makan, minum dan pakaian melalui pekerjaannya. Erti kata lain kerjaya juga merupakan satu ibadah dalam Islam iaitu kerjaya merupakan satu tanggungjawab yang perlu dilakukan bagi menjamin kualiti sesebuah perkahwinan. Oleh itu, keseimbangan dari segi kerjaya dan keluarga ini amat penting bagi memastikan kesejahteraan keluarga.

“Sebenarnya kalau kita ikut dari segi duniawi, dua-dua penting. Pasal kerjaya sebab kita nak generate income so how u want to build up the family. Klau ikut dari segi agama, keje kita sebenarnya bukannya keje. Keje kita adalah to build up the family, the kids. Itu la keje kita dalam Islam. Sebab keje ni, u need to generate the income to get ur job done. Pasal kalau kita takde duit, macam mana kita nak raise the family, by food, cloth and shelter to stay. Pada abang, family is important. So, bila we back to the religion, the main job that you have been responsible to tak dapat dibuat sebab u sibuk dengan kerjaya for the sake of money. So, benda tu salah, so kita kena ambil contoh

macam keje ni to generate something untuk keje untuk didik wife, my future kids sebab itu la keje sebenarnya.”

(Responden 10)

Manakala, Responden 9 berpendapat sesuatu kerjaya perlu dipertimbangkan sekiranya kerjaya tersebut telah mengambil banyak masa dalam kehidupan sehingga terpaksa mengabaikan keluarga. Namun, beliau juga menyuarakan kerjaya merupakan satu perkara yang wajib untuk setiap wanita sekiranya individu tersebut dapat mengawal kerjaya dan keluarga dengan seimbang dan mendapat sokongan daripada orang di sekeliling.

“Kerjaya tu penting Cuma kena tengok la how much actually taking out their time. Kalau kerjaya tu going to the level macam umm ... dia sendiri tak boleh urus masa sendiri and keluarga then kerjaya tu kena dipertimbangkanlah. Kalau you rasa macam can handle well, dapat sokongan daripada orang lain, and can taking care of everything kan so I think kerjaya is the must la for the women.”

(Responden 9)

4.9.2 Perubahan Diri ke arah Lebih Matang

Kematangan diri hanya boleh dicapai sekiranya setiap pasangan mengalami perubahan diri ke arah lebih matang seperti yang telah disuarakan oleh Responden 6 iaitu:

“Bagi saya kualiti perkahwinan ok je sebab saya rasa emosi saya lebih baik berbanding sebelum berkahwin. Dari sudut pemikiran pon saya rasa lebih ok, lebih positif dan dapat befikir dengan lebih matang daripada sebelum ni”.

(Responden 6)

Beliau mengatakan bahawa setelah berkahwin, beliau mengalami perubahan diri ke arah lebih matang dari pelbagai aspek seperti emosi dan pemikiran. Contohnya, setelah berkahwin Responden 6 dapat mengawal emosinya dengan lebih baik dan beliau lebih berfikiran positif dan matang.

4.9.3 Lebih Memahami Pasangan

Responden 7 telah mengatakan bahawa kematangan diri dapat dicapai apabila mereka mula memahami pasangan dengan lebih mendalam. Berikut adalah kenyataan beliau iaitu:

“Kitorang dah saling memahami antara satu sama lain. Rasanya, perkahwinan kitorang ni dah sampai tahap agak matang la. Mungkin matang awal sebab nak ade baby kan hahaha jadi sebab tu awal sikit kot matangnya”.

(Responden 7)

Menurut Responden 7, kehadiran bayi di dalam kandungan telah menyebabkan beliau dan pasangan lebih matang dalam perkahwinan. Mereka mula sedar akan pertambahan tanggungjawab pada masa akan datang dan amat penting untuk mereka memahami antara satu sama lain bagi mengelakkan konflik sekali gus dapat meningkatkan kualiti perkahwinan yang dilaluinya.

4.9.4 Jarang Bergaduh

Pengkaji juga mendapati bahawa terdapat informan yang menyatakan mereka bertambah matang kerana telah jarang bergaduh antara satu sama lain. Sebagai contoh Responden 9 jarang bergaduh kerana mereka lebih memahami pasangan masing-masing dan malas untuk bergaduh mengenai perkara-perkara yang remeh. Oleh itu, perkahwinan mereka lebih berkualiti apabila pergaduhan jarang berlaku. Berikut adalah kenyataan beliau iaitu:

“Kami jarang bergaduh sebab we tend to get silent. Tapi sekarang kitorang kurang gaduh sebab kitorang faham each other and kita tahu and malas nak actually comment about something. So kualiti perkahwinan memang improve a lot la.”

(Responden 9)

Kematangan diri juga turut diberikan penekanan oleh individu yang baru berkahwin. Pasangan yang dikatakan telah mencapai kematangan diri adalah apabila mereka berjaya menyeimbangkan kerjaya dan keluarga, membuat perubahan diri ke arah yang lebih matang, lebih memahami pasangan dan jarang bergaduh di antara pasangan. Keseimbangan antara kerjaya dan keluarga amat penting kerana jika tiada keseimbangan dalam peranan isteri di tempat kerja dan rumah tangga, ia akan memberi kesan negatif terhadap keutuhan dan komponen penting dalam sesebuah perkahwinan seperti memenuhi keperluan anggota keluarga, kebahagiaan dan perkembangan sesebuah rumah tangga (Meliani et al., 2014). Keseimbangan peranan dalam keluarga dan kerja boleh mempengaruhi kepuasan kehidupan (Beham & Drobnic, 2010). Selain itu, kebanyakan pekerja yang berkeluarga melaporkan keluarga lebih penting daripada kerja, dan kajian telah membuktikan bahawa konflik kerja mengganggu keluarga lebih kerap dibandingkan dengan konflik keluarga mengganggu kerja (Netemeyer, McMurrian & Boles, 1996). Konflik-konflik ini dapat diatasi sekiranya pasangan lebih matang dan lebih memahami antara satu sama lain sekaligus dapat mengurangkan pergaduhan dalam rumah tangga. Justeru, pencapaian dalam kematangan diri adalah aspirasi semua pasangan dalam perkahwinan tetapi ia memerlukan usaha daripada kedua-dua belah pihak yang bersedia untuk melakukan perubahan terhadap diri sendiri dan pasangan ke arah lebih baik dan matang.

5. Rumusan dan Cadangan

Kesimpulannya, individu yang baru berkahwin di sekitar negeri Selangor dan Putrajaya telah mengemukakan pelbagai pandangan dan persepsi mengenai kualiti perkahwinan yang dialami. Hasil kajian mendapati lima tema utama yang telah diperolehi hasil daripada analisis data temubual. Tema tersebut adalah (i) toleransi antara pasangan, (ii) saling memahami, (iii) saling melengkapi, (iv) saling hormat-menghormati dan (v) kematangan diri. Berdasarkan kajian, terdapat beberapa perkara yang boleh dijadikan panduan dalam meningkatkan kualiti sesebuah perkahwinan. Elemen yang penting dalam sesebuah pekahwinan ialah kematangan diri. Pasangan yang matang dalam berumah tangga lebih bahagia dan kualiti perkahwinan bertambah baik. Perkahwinan berkualiti hanya boleh dicapai oleh pasangan yang matang dalam berumah tangga seperti dapat menyeimbangkan kerjaya dan keluarga, lebih memahami pasangan dan jarang bergaduh mengenai perkara yang remeh-temeh.

Dapatan ini dapat menyumbang kepada beberapa pihak terutamanya kepada pihak Kementerian Pembangunan Wanita, Keluarga dan Masyarakat untuk dijadikan panduan dalam merangka pelan tindakan dan strategi bagi menangani masalah konflik selari dengan objektifnya iaitu memantapkan institusi keluarga. Contohnya, dengan mengadakan program-program yang melibatkan keseluruhan keluarga. Kajian ini juga dapat membantu pihak Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) untuk menambahbaikkan modul kursus perkahwinan supaya dapat membantu pasangan yang berkahwin mengurangkan permasalahan dalam perkahwinan dan perceraian yang dihadapi oleh umat Islam khususnya. Selain itu, pihak kaunselor juga perlu memainkan peranan dengan mengenal pasti isu yang kerap membelenggu pasangan yang berkahwin dan bertindak menghasilkan modul yang bersesuaian dengan isu yang telah dikemukakan oleh pasangan-pasangan tersebut. Akhir sekali, kajian ini juga dapat dijadikan rujukan kepada pasangan yang baru

berkahwin atau yang bakal berkahwin sebagai persediaan untuk menghadapi kehidupan berkeluarga.

Tindakan perlu diambil oleh pelbagai pihak bagi memastikan berlakunya penurunan kadar kes penceraian dan kualiti perkahwinan meningkat dalam kalangan pasangan yang baru berkahwin. Justeru, pandangan-pandangan individu yang telah ditemu bual mengenai kualiti perkahwinan yang dilalui sangat bertepatan dengan kajian-kajian lepas. Sesebuah perkahwinan itu akan lebih berkualiti apabila pasangan pandai menyelesaikan masalah dan konflik, lebih memahami pasangan dan dapat menyesuaikan hidup bersama pasangan dengan lebih baik. Terbuktilah bahawa, kualiti sesebuah perkahwinan boleh dipengaruhi oleh cara pengurusan konflik dan penyesuaian hidup bersama pasangan.

Rujukan

- Ahmad Hariri, M. S & Raihanah, A. (2014). Pengukuhan institusi keluarga melalui kawalan terhadap penceraian: Analisis Literatur. *Jurnal Fiqh* 11: 175-194
- Allendorf, K. & Ghimire, D. (2012). Determinants of marital quality in an arranged marriage society. *Population Studies Center Research Report 12-758*, University of Michigan.
- Amato, P. R., Johnson, D.R., Booth, A., Rogers, S.J. (2003). Continuity and change in marital quality between 1980 and 2000. *Journal of Marriage and the Family* 65 (1): 1-22
- Anjani, C., & Suryanto. (2006). Pola Penyesuaian Perkahwinan Pada Periode Awal. *INSAN* 8 (3): 198-210
- Beham, B., & Drobnic, S. (2010). Satisfaction with work and family balance among German office workers. *Journal of Managerial Psychology* 25 (6): 669-689
- Bernard, H. R. (2002). *Research methods in anthropology: Qualitative and quantitative approaches*. Third Edition. Walnut Creek, CA: Altamira Press.
- Day, R. D., Hair, E., Kaye, K & Orthner, D. K. (2009). *Marital Quality and Outcomes for Children and Adolescents: A Review of the Family Process Literature*. Report for the Office of the Assistant Secretary of Planning and Evaluation, U.S. Department of Health and Human Services.
- Dollahite, David C. & Lambert, Nathaniel M. (2007). 'Forsaking All Others: How Religious Involvement Promotes Marital Fidelity in Christian, Jewish, and Muslim Couples,' *Review of Religious Research*, 48/3: 290-307.
- Fitri, M., Euis, S. & Diah, K. (2014). Faktor Demografi, Koflik Kerja-Keluarga, Dan Kepuasan Perkahwinan Istri Bekerja. *Jurnal Ilmu Keluarga & Konsumen* 7 (3): 133-142
- International Journal Of Humanities and Social Science* 6 (1): 166-174
- Jamaludin, S. (2006). Hubungan Antara Kerapatan Hubungan Dan Kepuasan Perkahwinan Mahasiswa Universiti Malaysia Sarawak. Malaysia
- Johnson, S. M., Makinen, J. A., & Millikin, J. W. (2001). Attachment injuries in couple relationships: A new perspective on impasses in couples therapy. *Journal of Marital and Family Therapy* 27: 145-155
- Lavner, A. J., Karney, R.B & Bradbury, N.T. (2016). Does Couples' Communication Predict Marital Satisfaction, or Does Marital Satisfaction Predict Communication?. *Journal of Marriage and Family* 78 (3): 680-694.
- Malaysia. Penerbit Universiti Pendidikan Sultan Idris Tanjong Malim, Perak
- Martin, L. & Maria, R. (2016). Parental separation in childhood and self-reported psychological health: A population-based study, *Psychiatry Research*, 246 (1): 783-790.
- Netemeyer, R. G., McMurrian, R., & Boles, J. S. (1996). Development and validation of work-

- family conflict and family-work conflict scales. *Journal of Applied Psychology* 81(4): 400-410
- Nurhanisah, H. & Raihanah, A. (2016). Penghayatan Islam dan Hubungannya dengan Konflik Rumah Tangga: Kajian Di Unit Runding Cara, Bahagian Undang-Undang Keluarga, Jabatan Agama Islam Selangor, *Jurnal Syariah* 24 (3): 393-422
- Othman, L. (2017). *Penyelidikan Kualitatif: Pengenalan Kepada Teori dan Metode*. Edisi Kedua.
- Siti Marziah, Z., Juliana Rosmida, J., Nurul Shafini, S. & Nur Diyanah, H. (2018). Indikator Kualiti Perkahwinan Daripada Pelbagai Perspektif. *Insight*. Malaysia
- Suriyani, Y., Fatahyah, Y & Aina Razlin, M. R. (2009). Hubungan antara perkahwinan dengan self-esteem. *Jurnal Kemanusiaan* 13: 30-45
- Suzana, M. H., Mohd Suhaimi, M., Sarah Waheeda, M. H., Chong S. T., Nasrudin, S. (2012). Meneroka Konsep Cinta Dalam Perkahwinan Dalam Kalangan Melayu Bandar Yang Akan Berkahwin. *Journal Of Social Sciences and Humanities* 7 (1): 76-83
- Wickrama, K. A. S., Lorenz, F. O., Conger, R. D., Elder, G. H. (1997). Marital quality and physical illness: A latent growth curve analysis. *Journal of Marriage and the Family*, 59 (1): 143-155
- Wimalasena, N. A. (2016). *An Analytical Study Of Definitions of the Term“Marriage”*.
- Yu, T., Petit, G. S, Lansford, J. E., & Dodge K. A., Bates, J. E. (2010). The Interactive Effects of Marital Conflict and Divorce on Parent-Adult Children’s Relationships. *Journal of Marriage and Family* 72: 282-292